

บทที่ 2

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอ่านของเด็ก

การอ่าน เป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคม ช่วยให้มีมนุษย์เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและมีความสำคัญประการหนึ่งต่อการพัฒนาประเทศ เพื่อนำประชาชนไปสู่ความเจริญก้าวหน้า มีอิทธิพลหลายอย่างที่จะช่วยส่งเสริมหรือขัดขวางการสร้างนิสัยในการอ่าน หากจะดูจากจุดมุ่งหมายกว้าง ๆ ของการศึกษาภาคบังคับ จะพบว่ามุ่งให้เด็กอ่านออกเขียนได้ เป็นสำคัญ ครูในโรงเรียนจะสอนให้เด็กอ่านได้เท่านั้นแต่ไม่มีวิธีปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน หรือใช้การอ่านหาประโยชน์ได้มากนัก ผลที่สุดก็คือคนไทยเป็นคนที่ไม่นิยมอ่านหนังสือ (อัมพร สุขเกษม 2520:1)

การอ่านให้ประโยชน์แก่มนุษย์ทุกด้านและทุกโอกาส ทั้งในด้านการศึกษาหาความรู้ การประกอบอาชีพและการพักผ่อนหย่อนใจ ช่วยส่งเสริมความรู้ของคนเราให้เพิ่มขึ้น ฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon) กล่าวว่า การอ่านทำให้คนเป็นคนโดยสมบูรณ์ (Reading maketh a fullman) เพราะฉะนั้นผู้อ่านหนังสือได้อย่างมีประสิทธิภาพย่อมได้เปรียบและมีชีวิตที่ก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว เพราะการอ่านเปรียบเสมือนกุญแจสำหรับไขไปสู่ความรู้ที่มีอยู่มากมายในโลก และถ้าได้นำความรู้ที่ได้มาใช้เป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาให้แก่สังคมแล้ว บุคคลเหล่านี้ก็จะเป็นพลเมืองดีของสังคม สังคมใดมีบุคคลที่มีประสิทธิภาพในการอ่านอยู่มาก สังคมนั้นก็ย่อมเจริญพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว ประเทศไทยเราจึงควรสนับสนุนส่งเสริมให้เด็กได้อ่านหนังสืออย่างมีประสิทธิภาพ (ฉวีลักษณ์ นุชยะกาญจน 2523:2)

แม้ว่าจะมีกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอยู่หลายประเภทก็ตาม แต่ยังไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการรณรงค์ที่พัฒนาอย่างเต็มที่แล้ว การส่งเสริมการอ่านควรจะต้องคำนึงถึงรูปแบบวิธีการ และปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการสร้างนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็ก นอกจากนี้สภาพแวดล้อมเป็นองค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการอ่านของเด็ก ในการประชุมยูเนสโก ครั้งหนึ่งเกี่ยวกับส่งเสริมการอ่าน ได้มีการอภิปรายถึงสาเหตุของการอ่านหนังสือ และสรุปว่า

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบภายในและภายนอก เป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้เราเข้าใจ แรงจูงใจในการอ่านของแต่ละคน ขนบธรรมเนียมมรดกจรรยาหลักคันทาง เศรษฐกิจและสังคม ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตของเราทั้งทางดีและไม่ดีนั้นมีส่วน เกี่ยวข้องกับการอ่านของผู้่านที่มี วุฒิภาวะและผู้อ่านที่อ่านน้อยที่สุด (สุนทร โคตรบรรเทา 2526:21-22) มัจฉัยที่มีอิทธิพล ต่อการอ่านของเด็กมีดังนี้

อิทธิพลจากครอบครัว

วาแลนต์ เจ ฮาฟส์ (Haves 1950:433-435) กล่าวว่า "ครอบครัวเป็น โลกแห่งแรกของเด็ก มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างตอเนื่องและมีความสัมพันธ์อื่นอีกหลายด้าน ทำให้บ้าน เป็นแหล่งสำคัญทางการศึกษาและตัวกำหนดพฤติกรรม" ซึ่งทุกคนคงเคยพบว่ามี บางคนก้าวพ้นออกมาจากสภาพเดิมของครอบครัวกลายเป็นคนร่ำรวยและมีชื่อเสียง เป็น- สมาชิกครอบครัวที่มีการศึกษาศึกษาดีที่สุด หรือเป็นคนเดียวในครอบครัวที่เป็นผู้มีการศึกษา ซึ่งเป็น เรื่องที่น่าสนใจ เพราะตามปกติคนเราซึ่งถูกอบรมกล่อม เกลามาจากครอบครัวจะไม่ไปไกล จากสภาพครอบครัว เดิมมากนัก เพราะฉะนั้นเด็กซึ่งเติบโตอยู่ในแวดวงหนังสือและการอ่าน มักจะกลายเป็นนักอ่านหนังสือ แต่ไม่มีสิ่งใดรับประกันได้ว่าจะเกิดขึ้นเช่นนั้นเสมอไป อย่างไรก็ตาม ก็ดี เป็นที่ยอมรับกันว่ารูปแบบการอ่านหนังสือภายในครอบครัว การมีหนังสืออ่านที่สามารถหา อ่านได้ง่ายภายในครอบครัวและทัศนคติที่มีต่อการ เรียนรู้สิ่งที่อยู่ในโลกรอบตัวเราของครอบครัว มีส่วนช่วยวางรากฐานของการสร้างนิสัยในการอ่าน (สุนทร โคตรบรรเทา 2526:22-23) การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนเองและครอบครัวตามสากลนิยม คือการอ่านหนังสือ ที่ดีมีคุณค่าทุกประเภท สำหรับประเทศไทยนั้นครอบครัวที่นิยมแสวงหาความรู้ความบัน เติงจาก การอ่านหนังสือมีไม่มากนัก ฉะนั้นผู้ปกครองและครูควรหาวิธีการให้เยาวชนรักการอ่านหนังสือ ตั้งแต่ยังอยู่ในวัยเรียน โดยหาวิธีการกระตุ้นให้เด็กอยากอ่านเพื่อประกอบการ เรียนในวิชาใด วิชาหนึ่งหรือหลาย ๆ วิชา อันจะทำให้เยาวชนเริ่ม เห็นคุณค่าของหนังสือ และอ่านหนังสือจน เป็นนิสัยในชีวิตประจำวัน และการสร้างนิสัยรักการอ่านให้เกิดขึ้นแก่เด็ก จะต้องเริ่มจาก ผู้ใหญ่ก่อน เพราะธรรมชาติของเด็กชอบเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ ฉะนั้น เมื่อเด็กได้เห็น

ผู้ใหญ่ในบ้านอ่านหนังสือเป็นประจำก็เลียนแบบบ้าง จะมีผลให้เด็กชอบอ่านหนังสือ

(ศิริ บางรอด 2527:76-77)

ศูนย์วิจัยทางสังคมศาสตร์แห่งลาตินอเมริกาในประเทศบราซิล ได้สำรวจทางด้านสังคมวิทยาเกี่ยวกับการสร้างนิสัยในการอ่าน ซึ่งเป็นการศึกษาอิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อการอ่าน การศึกษาครั้งนี้ได้มีการสำรวจจาก 50 ครอบครัวที่มีฐานะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน มีขนาดครอบครัวและจำนวนสมาชิกวัยต่างกัน การวิจัยพบว่ามีองค์ประกอบหลายอย่างที่มีอิทธิพลค่อนิสัยในการอ่านคือ การซื้อหนังสือของผู้ใหญ่ในบ้าน และองค์ประกอบที่เชื่อว่าเป็นเงื่อนไขของนิสัยในการอ่านของการวิจัยครั้งนี้คือ การมีผู้ใหญ่อย่างน้อยหนึ่งคนในบ้าน หรือผู้ที่มาเยี่ยมมาเยือนครอบครัวเป็นประจำที่ชอบอ่านหนังสือ ซึ่งจะเห็นได้ว่าครอบครัวมีอิทธิพลต่อการสร้างนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็ก (สเตเกอร์ 2526:97-98)

อิทธิพลของสื่อมวลชน

ปัจจุบันนี้สื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และหนังสือพิมพ์ เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ให้ทั้งข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิง และให้ประโยชน์ทางการศึกษาอีกด้วย

วิทยุ

สถานีวิทยุเพื่อการศึกษาโดยเฉพาะตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2492 ที่วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่การศึกษาและกิจกรรมของกระทรวงศึกษาธิการ และให้ความรู้แก่ประชาชน แต่การใช้วิทยุให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษายังไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร เนื่องจากมีคลื่นรบกวน กำลังส่งน้อย ตารางเรียนกับรายการวิทยุโรงเรียนที่ออกอากาศไม่ตรงกัน นอกจากนี้บางโรงเรียนก็ยังไม่มียุโรปรับวิทยุ ในต่างประเทศที่เจริญแล้วกิจการวิทยุโรงเรียนเป็นที่นิยมของครูและนักเรียนมากเช่นในอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ได้จัดรายการเพื่อการศึกษา เช่น สถานีวิทยุ บี.บี.ซี.ของอังกฤษ (British Broadcasting Co-operation) มีสภา The School Broadcasting Council for the United Kingdom เป็นผู้ให้ความคิดเห็นและช่วยจัดรายการเพื่อการศึกษาแก่สถานีวิทยุ บี.บี.ซี.

โดยช่วยเหลือทั้งครูและนักเรียน เช่น ช่วยครูผู้สอนให้สอนดีขึ้น ส่งเสริมการสอนทุกวิชา จัดทำบทเรียนทางวิทยุในวิชาต่าง ๆ เช่น สังคมศึกษา วรรณคดี ภาษา ศิลปะ ดนตรี ฯลฯ ผลที่ได้รับปรากฏว่า เป็นที่นิยมของโรงเรียนมาก

วิทยุเป็นสื่อมวลชนที่ให้ประโยชน์ทางการเรียนการสอนหลายประการ
เป็นดังนี้ว่า

1. ให้ทั้งความรู้และความบันเทิง เช่น ในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ถ้าใช้การเรียนแบบท่องจำหรืออ่านจากหนังสือแบบเรียน นักเรียนอาจลืมได้ง่ายและเกิดความเบื่อหน่าย แต่ถ้าเหตุการณ์นั้น ๆ เป็นบทละครวิทยุ มีเสียงดนตรีประกอบ จะทำให้เรื่องราวสนุกสนาน มีชีวิตชีวา และยังทำให้จำได้แม่นยำยิ่งขึ้น
2. ให้เนื้อหาวิชาที่ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ นักเรียนจะได้รับฟังข่าวเหตุการณ์ปัจจุบันจากวิทยุ และได้อภิปรายถึงปัญหานั้น ๆ ได้ทันที เพราะวิทยุเป็นเครื่องมือสื่อสารที่เร็วที่สุดและสามารถรับฟังได้ทุกหนทุกแห่ง
3. ช่วยให้เกิดความคิดและจินตนาการ สร้างอารมณ์ร่วมให้แก่ผู้ฟัง และจะเป็นเครื่องเสนอปัญหาและความคิดเห็นในแง่ต่าง ๆ ให้กว้างขวางขึ้น (นิสิตปริญญาโทปีที่ 2 2507:9-10)

ในหนังสือวิทยุ โรงเรียนหลักและการสอน ซึ่งโครงการพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (2503:3) จัดทำขึ้น กล่าวถึงบทบาทของวิทยุและโทรทัศน์ทางการศึกษาว่า มีบทบาทในการให้ความรู้ได้ทุกกาลเทศะ ให้ความรู้ไปได้ทุกแห่ง สามารถนำเด็กมาร่วมในรายการได้ ช่วยให้เด็กเข้าใจพฤติกรรมทั้งอดีตและปัจจุบัน ช่วยให้เด็กเกิดอารมณ์ซาบซึ้งตามเรื่องที่เรียน ช่วยฝึกความคิดและจินตนาการ ช่วยกระตุ้นความสนใจ ช่วยเปลี่ยนแปลงในการเรียน เป็นสื่อช่วยการแข่งขัน ช่วยให้เกิดประสบการณ์ต่าง ๆ และช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจเด็กดีขึ้น จากการศึกษาของ ศิวะพร สุคนธ์พงษ์ (2521:91-92) เรื่อง การวิเคราะห์บทบาทของอีเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อการใช้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร พบว่าสื่อทั้งสาม คือ วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์นั้น นักเรียนชอบโทรทัศน์ร้อยละ 46.44

ขอบริษัทร้อยละ 42.16 มีนักเรียนร้อยละ 5.30 เท่านั้นที่ชอบภาพยนตร์มากที่สุด ครูไม่เคย นำรายการวิทยุศึกษาและโทรทัศน์ศึกษามาเปิดให้นักเรียนฟังและดูในชั้นเรียนเลยในอัตราสูง ถึงร้อยละ 73.93 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั้งผลดีและผลเสียมาสู่นักเรียนคือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ช่วย ส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในด้านช่วยการสังเกตการใช้ศิลปะการอ่านและการพูด สูงถึงร้อยละ 59.27 ช่วยการสังเกตส่วนงานการใช้ภาษาของบทความ ข่าวและสารคดี คิดเป็นร้อยละ 54.38 สำหรับผลเสียคือ การใช้คำสะแลงที่ทำให้ภาษาวិบัติสูงที่สุดร้อยละ 63.14 และสร้างคำสำนวน ขึ้นมาใหม่ผิดจากแบบแผนร้อยละ 52.95 จะเห็นได้ว่าการฟังเรื่องราวต่าง ๆ จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีบทบาทในการส่งเสริมทักษะการใช้ภาษาอย่างมีประสิทธิภาพในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านส่งเสริมทักษะการอ่าน สื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นแบบอย่างในการอ่านที่ถูกจังหวะวรรคตอน ช่วย ส่งเสริมการฝึกความเร็วในการอ่าน เป็นตัวอย่างในการอ่านบทความหรือสารคดีที่น่าสนใจ และเป็นตัวอย่างในการอ่านคำยากหรือคำย่อต่าง ๆ เป็นต้น

สุดา ธำรงโชติ (2509:41) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาอิทธิพลของ สื่อมวลชนที่มีผลต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนโรงเรียนสังกัดกรมอาชีวศึกษาใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยที่น่าสนใจเกี่ยวกับผลที่นักเรียนได้รับจากการรับฟังวิทยุบ่อย ๆ ปรากฏว่านักเรียนชายหญิงให้ความคิดว่าการฟังวิทยุบ่อย ๆ ทำให้ได้รับความรู้กว้างขวางขึ้น ทำให้ทันต่อเหตุการณ์ ส่วนที่มีความคิดว่าการฟังวิทยุทำให้เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์นั้น มีตอบเพียงเล็กน้อย

โทรทัศน์

โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลสูงมากกว่าสื่อชนิดอื่น ๆ เพราะได้เห็นทั้งภาพ ได้ยินทั้งเสียง สามารถดึงดูดความสนใจได้มากที่สุด เด็กมีโอกาสได้ฟังเรื่องราว ข่าวสารที่ แปลกใหม่ทันต่อเหตุการณ์ทั้งภายในและต่างประเทศ ได้เห็นความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการ แนวต่าง ๆ นอกจากนั้นโทรทัศน์จะช่วยเสริมบทเรียนและถ้าหากผู้ปกครองมีความสามารถโดย รู้จักเลือกและแนะนำให้เด็กชมรายการที่ดีมีประโยชน์ โทรทัศน์ก็จะมิบทบาทช่วยในการเรียน และการอบรมฝึกนิสัยที่ดีแก่เด็กได้ ในเอกสารประกอบการประชุมวิชาการเรื่อง โทรทัศน์กับ-

การพัฒนาเด็กของ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (2525:5-8) ได้วิเคราะห์ถึงปัญหาที่ว่า โทรทัศน์ เป็นศัตรูของการเรียนหรือไม่ ซึ่งมีการค้นคว้าวิจัยจำนวนมากในต่างประเทศ ปรากฏผลทั้งสองด้านทั้งที่ทำให้การเรียนตกต่ำลง และที่ทำให้การเรียนดีขึ้น ผลการวิจัยที่น่าสนใจคือ การดูโทรทัศน์มาก ๆ มีส่วนจำกัดความคิดในเชิงสร้างสรรค์ และจินตนาการของเด็ก เมื่อเปรียบเทียบกับ การฟังหรือการอ่านโดยไม่เห็นภาพ เด็กจะสามารถจินตนาการและสร้างสรรค์ภาพ และความคิดอันเกิดจากการฟังและอ่านได้มากกว่า นอกจากนี้การที่รายการโทรทัศน์มักมีวิธีการนำเสนอที่รวดเร็วและสั้นกระชับในช่วงหนึ่ง ๆ มีผลให้เด็กไม่ต้องใช้สมาธิมาก ในการทำความเข้าใจกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏบนจอ และอาจจะมีผลต่อเนื่องทำให้สมาธิของเด็กลดน้อยลงไป เมื่อเปรียบเทียบกับ การอ่านหนังสือแล้ว ผู้อ่านต้องใช้ความเข้าใจและสมาธิสูงกว่ามาก สำหรับในส่วนที่เกี่ยวกับการอ่านออกเขียนได้นั้น เด็กที่ดูโทรทัศน์มากมีระดับการอ่านและความเข้าใจต่ำกว่าที่ดูโทรทัศน์น้อย แต่โทรทัศน์ก็สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือช่วยสอนได้ดีในบางกรณี เช่น การฝึกฝน การอ่านออกเสียง และการเรียนคำศัพท์ต่าง ๆ

จากการวิจัยของสุดา ชำรงโชติ (2509:73-74) เรื่องการศึกษาอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีผลต่อการ เรียนวิชาสังคมศาสตร์ของนักเรียนอาชีวศึกษาในจังหวัดพระนคร กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มีนักเรียนชาย 207 คน นักเรียนหญิง 205 คน ผลการวิจัยที่น่าสนใจพบว่านักเรียนชายหญิงมีความเห็นว่าการดูโทรทัศน์มีส่วนช่วยต่อการศึกษาคือ ช่วยให้ความรู้รอบตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 29.70 ช่วยเสริมความรู้ในวิชาที่เรียนร้อยละ 26.30 ช่วยให้เกิดความรักที่จะค้นคว้าอ่านหนังสือเพิ่มขึ้นร้อยละ 22.60 และช่วยให้มีความอยากรู้อยากเห็น ร้อยละ 21.40

ในปี ค.ศ. 1976 ศูนย์หนังสือแห่งชาติบังกลาเทศ (National Book Centre of Bangladesh) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Sample Survey of the Reading Habits of Metropolitan Children of Bangladesh" ซึ่งเกี่ยวกับนิสัยในการอ่านจากนักเรียน 388 คน และผู้ปกครอง 96 คน ผลการวิจัยที่น่าสนใจพบว่าผู้ปกครองของนักเรียนร้อยละ 53 มีความเห็นว่ามีนิสัยในการอ่านมีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด แต่อีกร้อยละ 60 เชื่อว่า โทรทัศน์มีอิทธิพลต่อการอ่านสูงกว่า (สเตเกอร์ 2526:212-214) และในปี พ.ศ. 2520 ภักร์ภูรี ประยูรเกียรติ (2520:5) ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "อิทธิพลของรายการโทรทัศน์ภาคทั่วค่าต่อ

การอ่านของเด็กนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร" ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายร้อยละ 64.59 และนักเรียนหญิงร้อยละ 54.36 เห็นว่ารายการโทรทัศน์ที่มีผลกระทบให้อ่านหนังสือเพิ่มขึ้น คือ รายการสารคดีต่าง ๆ อันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อการอ่าน

สื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย จัดอภิปรายเรื่อง "อิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อเด็ก" ที่หอประชุมโรงเรียนอัสสัมชัญ (บุญสร้าง เกิดตุลา 2523:82-89) มีผู้อภิปรายคือ ศาสตราจารย์ ดร.พทยา สายหู ดร.สายสุรีย์ จุติกุล อาจารย์สุนีย์ สินธุเคชะ และคุณพิชัย วาสนาส่ง ซึ่งจากการอภิปรายสรุปได้ว่า รายการโทรทัศน์นั้นมีอิทธิพลต่อเด็ก บางรายการเช่น รายการโฆษณาสินค้าต่าง ๆ นั้นจะช่วยให้เด็กกล้าในทางที่ไม่ถูก รายการวิทยุที่ให้ประโยชน์มีน้อย เพราะมีเรื่องธุรกิจเข้ามาอยู่ในสื่อมวลชน ผู้จัดรายการบางคนไม่มีความรู้ทางภาษาไทยเพียงพอ เมื่อเด็กฟังจะทำให้เด็กรับแบบอย่างที่ไม่ดี ธุรกิจด้านการสื่อสารส่วนใหญ่ มุ่งหวังแต่ผลประโยชน์และแสวงหากำไรสูง เด็กไทยใช้เวลาในการดูโทรทัศน์มาก ผลดีของการดูโทรทัศน์ก็คือ ส่งเสริมการอ่าน ดูแล้วไปค้นคว้าตามห้องสมุดหรืออ่านหนังสือประกอบ แต่ต้องอาศัยผู้ใหญ่ช่วยส่งเสริมด้วย จากการอภิปรายดังกล่าวสถานีโทรทัศน์ควรกระทำอย่างจริงจัง ในด้านการส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออก ในเชิงความสามารถทางวิชาการ ส่งเสริมทักษะการพูดจาและปรับปรุงบุคลิกภาพของเด็ก เช่น จัดรายการโต้วาที สัมมนาปัญหาที่เด็กสามารถพูดคุยกันได้ เช่น ดูหนังสืออย่างไรจึงจำได้แม่นยำและสอบได้คะแนนดี ซึ่งรายการเหล่านี้จะมีประโยชน์ ส่งเสริมการเรียน และกระตุ้นให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านได้อีกด้วย

หนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์ เป็นสื่อที่เก่าแก่ที่สุดคือ เริ่มออกฉบับแรกเมื่อปี 2381 โดย หมอบรัดเลย์ ชื่อหนังสือพิมพ์บางกอกริคอร์ดเคอร์ หนังสือพิมพ์รายวันที่ตีพิมพ์ออกจำหน่ายในปัจจุบันนี้เป็นธุรกิจของเอกชนทั้งสิ้น เป็นสื่อมวลชนอิสระ ซึ่งรัฐบาลควบคุมได้ค่อนข้างยาก หนังสือพิมพ์ทุกฉบับมุ่งเสนอข่าวสารทั้งในและต่างประเทศ บทความ รายงาน ความคิดเห็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ และให้ความบันเทิง เพื่อให้ผู้อ่านมีความรู้

กว้างขวางขึ้น มีหนังสือพิมพ์ 10 ฉบับเท่านั้นที่จัดหน้าและคอลัมน์สำหรับเด็กโดยตรง หนังสือพิมพ์มาตุภูมิ ฟ้าครุฑ และดาวสยาม ไม่มีคอลัมน์ให้กับเด็กโดยเฉพาะ แต่มีการเสนอข่าวเกี่ยวกับการศึกษา บทความสารคดีที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กปะปนอยู่ ส่วนในจำนวนหนังสือพิมพ์ทั้ง 10 ฉบับที่จัดหน้าและคอลัมน์ประจำสำหรับเด็กนั้น เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นประเภทข่าวสารสำหรับเด็ก การดู นิตาน นิยาย บทความ สารคดีที่ให้ความรู้ คอบัญญา สิกสมอง ประกวด ภาพวาด สอนภาษา ส่งเสริมเอกลักษณ์ ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ เป็น การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ดีเด่นสำหรับเด็กประจำปี 2525 โดยคณะผู้ดำเนินการพิจารณาสื่อมวลชนดีเด่นเพื่อเยาวชน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนของชาติ ร่วมกับคณะกรรมการศาสตร์และสื่อมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แบ่งหน่วยของการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ประเภท คือ เนื้อที่ (Space) และคุณลักษณะของเนื้อหา (Character) ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อเยาวชนและเนื้อหาที่อาจให้โทษต่อเยาวชน ระดับอายุของเยาวชนที่ใช้ในการศึกษาเริ่มตั้งแต่อายุ 4-15 ปี ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

1. หนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อที่สำหรับเด็กโดยเฉพาะ และลงติดต่อกันเป็นประจำ พบว่า หนังสือพิมพ์มหาชัย มีจำนวนเนื้อที่มากที่สุด รองลงมาคือหนังสือพิมพ์แนวหน้า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และหนังสือพิมพ์บ้านเมือง
2. หนังสือพิมพ์ที่เสนอเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเยาวชนในคอลัมน์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่คอลัมน์สำหรับเด็กโดยเฉพาะนั้น หนังสือพิมพ์มาตุภูมิมีเนื้อที่มากที่สุด รองลงมาคือ หนังสือพิมพ์ฟ้าครุฑ
3. หนังสือพิมพ์ที่เสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อเยาวชนเรียงตามลำดับ 5 อันดับ คือ หนังสือพิมพ์บ้านเมือง เสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อเยาวชนมากที่สุด โดยเสนอเนื้อหาที่ให้ความรู้ร้อยละ 63 เนื้อหาที่ให้ความคิดสร้างสรรค์และความบันเทิงสร้างสรรค์ร้อยละ 26 และร้อยละ 11 ตามลำดับ รองลงมาคือหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์แนวหน้า หนังสือพิมพ์เฉลิมเรอร์ และหนังสือพิมพ์มหาชัย
4. หนังสือพิมพ์ที่มีการนำเสนอข่าวสารที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก พบว่า หนังสือพิมพ์มหาชัย มีการเสนอเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม คิดเป็นจำนวนเนื้อที่มากที่สุด รองลงมาคือหนังสือพิมพ์ข่าวสด หนังสือพิมพ์ฟ้าครุฑ และหนังสือพิมพ์ดาวสยาม และหนังสือพิมพ์ที่ไม่มีเนื้อหา

ที่อาจให้โทษต่อเยาวชนเลขมีอยู่ 3 ฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์มติชน มาตุภูมิ และสยามรัฐ
(สุกัญญา ตีระวนิช 2526:3-8)

จะเห็นได้ว่าหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่มีคุณค่าในด้านการศึกษา ช่วยให้ผู้อ่านมีความรู้
กว้างขวาง ทันสมัย ให้ความรู้รอบตัว สารคดีบางเรื่องมีเนื้อหาสาระที่ช่วยเสริมสร้างและ
เพิ่มพูนความรู้ในวิชาที่เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ช่วยปลูกฝังนิสัยให้เป็นคนรักการอ่าน มีความ
กระตือรือร้นที่จะค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
ให้ความบันเทิงและความเพลิดเพลิน จากผลการวิจัยของ สุดา ช่างโชติ (2509:123-124)
เกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนว่าการอ่านหนังสือพิมพ์มีส่วนช่วยต่อการศึกษาอย่างไร
ปรากฏว่านักเรียนทั้งหญิงและชาย เห็นว่าการอ่านหนังสือพิมพ์มีส่วนช่วยต่อการศึกษา มาก ดังนี้
ช่วยให้เกิดความรักที่จะค้นคว้าอ่านหนังสือมากขึ้น ช่วยให้มีความรู้รอบตัวมากขึ้น ช่วยเสริม
ความรู้ในวิชาที่เรียน และช่วยให้เป็นคนอยากรู้อยากเห็นมากขึ้น

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อเยาวชน และ
ปัจจุบันการเรียนในระดับประถมศึกษา เด็กจะต้องฟังข่าว อ่านข่าว เพื่อไปรายงานหน้าชั้น
หรือเขียน เรื่องราวส่งครู ดังนั้นผู้ปกครองและครู ควรมีส่วนช่วยในการแนะนำให้เด็กเลือก
ฟังรายการวิทยุ ชมรายการโทรทัศน์ และเลือกอ่านหนังสือพิมพ์ ตลอดจนหนังสืออื่น ๆ ที่มี
ประโยชน์ เหมาะสมกับระดับอายุของเด็ก ในด้านผู้จัดรายการและจัดทำสิ่งพิมพ์ก็ควรจะคำนึง
ถึงการเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่เด็กมากที่สุดด้วย

อิทธิพลธุรกิจหนังสือ

ผู้จัดพิมพ์และผู้จัดทำหนังสือมีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมนิสัยในการอ่าน
ให้แก่เด็ก ถ้ารู้จักเลือกเรื่องที่จะพิมพ์ให้ตรงกับความต้องการของเด็ก การเลือกขนาดตัวพิมพ์
คุณภาพของกระดาษ การเย็บเล่ม หน้าปก การโฆษณา และราคาที่จำหน่าย สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพล
ต่อผู้อ่าน ตัวอย่างเช่น ถ้าหากมีข้อบกพร่องในการคัดเลือกเรื่องไม่สอดคล้องกับความต้องการ
ของเด็ก หนังสือที่พิมพ์ก็จำหน่ายไม่หมด และเป็นผลให้ผู้จัดพิมพ์ขาดทุน เพราะในการพิมพ์นั้น

เป็นการลงทุนสูง หรือถ้าหากมีข้อบกพร่องในการคัดเลือกตัวพิมพ์และการตรวจทานต้นฉบับ แต่ละหน้าไม่เรียงกัน มีหน้าที่สับสนจะทำให้หนังสือนั้นไม่มีประโยชน์แก่ผู้อ่าน แม้แต่หมึกพิมพ์ เข้มบ้างจางบ้าง กลิ่นของหมึกพิมพ์ กระดาษที่ใช้พิมพ์ หรือการเย็บรูปเล่ม เข้าปก อาจจะเป็นอุปสรรคทำให้ผู้อ่านไม่อยากกลับไปหาหนังสืออ่านอีกได้ นอกจากนี้ผู้จำหน่ายหนังสือควรได้ให้บริการช่วยเหลือ และแนะนำหนังสือนอกเหนือไปจากการขายหนังสือ การแจ้งให้ผู้ที่ซื้อหนังสือประจำหรือห้องสมุดโรงเรียนต่าง ๆ ได้ทราบถึงหนังสือใหม่ที่จะออกจำหน่าย การแนะนำแหล่งพิมพ์ การสั่งซื้อ บริการเหล่านี้จะทำให้มีจำนวนผู้ซื้อหนังสือมากขึ้นและเป็นการส่งเสริมให้ผู้อ่านอยากติดตามอ่านหนังสือใหม่ตลอดจนเป็นการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้แก่ผู้ซื้อต่อไป

ปัจจุบันนี้หนังสือการ์ตูนเล่มละบาท กำลังเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายมีขายทุกแผง หนังสือทั่วในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ผู้อ่านมีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เพราะเป็นหนังสือราคาถูก จำนวนหน้าน้อย อ่านไม่นานก็จบ หนังสือเหล่านี้ร้อยละ 90 มีเนื้อหาส่งไปในทางยั่วยุคมารมณ์ชวนให้ลองกับความรุนแรง หรือไม่ก็ชวนเชื่องมง่ายกับไสยศาสตร์ ปฎิหาริย์ และภาพประกอบในเล่ม มีสายเส้นหยาบกระด้างไม่น่าดู สีคำขาวที่จัดอย่างลวก ๆ เลอะเทอะ ชวนให้ตื่นเต้นติดตามความรุนแรง ซึ่งทำให้เด็กบางคนเก็บเอาไปฝันร้าย และบางคนนำไปให้เพื่อนอ่านในห้องเรียน ทำให้เพื่อนได้รับอิทธิพลจากสิ่งเหล่านี้ด้วย การที่เด็กได้อ่านหนังสือที่ไม่ใช่หนังสือแบบเรียน เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับพัฒนาการด้านสมอง และการเรียนรู้ของเด็ก ถ้าเด็กได้อ่านหนังสือที่ดี จะช่วยให้เด็กฉลาดขึ้น เรียนรู้อะไรรอบตัวได้กว้างขวางและมีพัฒนาการทางความคิดซึ่ง แต่ปัญหาหนังสืออ่านสำหรับเด็กคือ หนังสือสำหรับเด็กที่ดี มีรูปสวยประกอบ รูปเล่มแข็งแรง ภาพวาดประณีต เนื้อหาสร้างสรรค์ เขียนและพิมพ์โดยผู้ที่เห็นคุณค่าของการทำหนังสือ ล้วนมีราคาสูง หนังสือการ์ตูนเล่มละบาท จึงครอบครองตลาดอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ เพราะเด็กส่วนใหญ่ไม่มีเงินซื้อหนังสือสำหรับเด็กที่ดีที่มีราคาสูง ฉะนั้นสำนักพิมพ์หนังสือเล่มละบาทควรจัดพิมพ์หนังสือที่มีคุณภาพให้มากขึ้น มีผู้วาดภาพ ผู้เขียนเรื่อง ที่เสนอให้ผู้อ่านได้รับแต่สิ่งที่ดีงาม มีประโยชน์และสาระ มีคุณค่าต่อการติดตาม และไม่หวังผลการค้ามากเกินไป ควรจำหน่ายในราคาที่เด็กจะซื้อได้ รัฐบาลควรเห็นความสำคัญของหนังสือสำหรับเด็ก ช่วยผลิตหนังสือราคาถูกออกมา เพื่อเด็กไทย ส่งเสริมให้ศิลปินที่จะสร้างสรรค์งาน เพื่อจรรโลงจินตนาการ

ความรู้ และความคิดของเด็ก ให้สมกับที่จะเป็นอนาคตของชาติอย่างมีคุณภาพ ผู้ปกครองและครู ควรสนับสนุนให้เด็กได้อ่านหนังสือที่เลือกสรรแล้วว่ามีประโยชน์ต่อการเติบโตทั้งทางความคิดและจิตใจ ให้เด็กได้อ่านหนังสือนอกเวลาเรียนที่ดี ที่ช่วยเสริมสติปัญญาของเด็ก พร้อมทั้งส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านและรู้จักการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (นิจุบล 2522:8)

อิทธิพลจากทางโรงเรียน

โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมหน่วยหนึ่งที่มีบทบาทในการให้บริการแก่สมาชิกของสังคม โดยการให้การศึกษา อบรมแก่เด็ก เยาวชน และบุคคลทั่ว ๆ ไป ที่มารับบริการ เพื่อให้สมาชิกของสังคมพัฒนาขึ้นทุก ๆ ด้าน (ภิญโญ สาธร 2521:292) โรงเรียนมีครูและบรรณารักษ์เป็นผู้ที่มีบทบาทในด้านการเรียนการสอน และการสร้างนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็กนักเรียน ตลอดจนเป็นผู้อบรมและส่งเสริมให้เด็กนักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีได้

บทบาทของครู

ครูมีความสำคัญยิ่งต่อการเรียนการสอน เพื่อสร้างและพัฒนาคนและมีส่วนสัมพันธ์โดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ดังนั้นบุคลิกภาพและสมรรถภาพของครูจึงมีส่วนสัมพันธ์กับคุณภาพของนักเรียน สแตรง (Strang 1953:24) กล่าวว่าบุคลิกภาพของครูมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้เรียน ครูที่มีท่าทางเป็นมิตร มีความสุขและปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความเอาใจใส่เด็ก จะส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมในทางที่ดี จากการศึกษาของวิทตี (Witty 1947:662-668) ซึ่งศึกษาถึงบุคลิกภาพของครูที่ดีในความคิดเห็นของนักเรียน 1,200 คน โดยให้เรียงความเรื่อง "ครูที่ช่วยฉันมากที่สุด" จากการศึกษาพบว่าครูที่ดีต้องมีความเมตตา กรุณา มีความรอบรู้ กิริยามารยาทดี อารมณ์ดี มีความยุติธรรมและมีความเป็นประชาธิปไตย กรมการฝึกหัดครู (กระทรวงศึกษาธิการ กรมการฝึกหัดครู 2515:14-15) ได้กำหนดเกี่ยวกับสมรรถภาพในการเป็นครูที่ดีมีสมรรถภาพสูง ควรมีความสมบัติคือ ทำการสอนได้เป็นอย่างดี สามารถทำการอบรม แนะนำ และปกครองได้เป็นอย่างดี ทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี สร้างสัมพันธ์ภาพอันดี และร่วมมือกับชุมชน และเป็นครูชั้นอาชีพ โดยรู้จัก

เพิ่มพูนความรู้ให้แก่อาชีพครูเสมอ เป็นสมาชิกที่ดีของสมาคมทางวิชาการ ยึดถือแบบธรรมเนียมของผู้เป็นครู และช่วยเหลือแนะนำครูใหม่

ซาโรลด์ อี มอร์ (Moore 1955:87) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของครู 5 ประการ ที่สมาคมการศึกษาแห่งชาติอเมริกันได้กำหนดไว้ มีดังนี้

1. ครูมีหน้าที่แนะแนวเด็ก เด็กวัยรุ่นและผู้ใหญ่ให้เป็นผู้มีความรู้ ทักษะเตรียมตัวตามแบบประชาธิปไตย ช่วยให้มีความสุข ให้ทำประโยชน์ เป็นคนที่เอาตัวรอด ให้เป็นผู้รับผิดชอบต่อสังคม รู้จักเศรษฐกิจ มีศีลธรรมจรรยา เป็นพลเมืองดี
 2. ครูจะต้องร่วมมือกับผู้ปกครอง ในอันที่จะกล่อม เกลาตัวเด็กให้เป็นไปตามความมุ่งหมายที่วางไว้และให้เด็กเหล่านั้นประพฤติตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม การที่จะทำให้การสอนบังเกิดผลดีนั้นครูจะต้องร่วมมือกับผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด
 3. ครูมีตำแหน่งอันเป็นที่เชื่อถือในสังคมไม่เฉพาะแต่ตัวครูเท่านั้น แต่จะต้องรวมถึงโรงเรียนและชุมชนด้วย การศึกษาจะได้รับผลดีเมื่อครู โรงเรียน และชุมชนมีความสัมพันธ์อันดี มีบรรยากาศอันที่มิตรร่วมมือกันในทางสร้างสรรค์
 4. สมาชิกวิชาชีพครูจะต้องไม่หลีกเลี่ยงหน้าที่ จะต้องซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน ทั้งนี้หมายความว่าผู้บริหารงานและผู้ร่วมงานต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน ต้องมีความนับถือซึ่งกันและกัน และจะต้องเชื่อถือซึ่งกันและกันด้วย
 5. วิชาชีพครู เป็นวิชาชีพที่มีชื่อเสียงและแตกต่างจากวิชาชีพอื่น โดยมีลักษณะพิเศษคือ ครูจะต้องทำตนให้มีมาตรฐาน มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู และการสอน มีสัมพันธ์ภาพระหว่างครูด้วยกัน ซึ่งจะเป็นอิทธิพลทำให้สังคมยอมรับและนับถือครูว่ามีคุณภาพ
- จากบุคลิกลักษณะ คุณสมบัติ และหน้าที่ของครูดังที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าครูมีบทบาทและอิทธิพลในด้านการเรียนการสอน การอบรมพฤติกรรมของนักเรียน ตลอดจนการส่งเสริมปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็กได้ และการสอนนักเรียนในระดับประถมศึกษาชั้น เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถขั้นพื้นฐานและให้สามารถคงสภาพอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ มีความสามารถประกอบอาชีพตามควรแก่วัยและความรู้ได้ ซึ่งการศึกษาในระดับประถมศึกษาชั้น เป็นการศึกษาภาคบังคับ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 95 ตอนที่ 40

วันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2521 มีใจความสำคัญคือ เด็กทุกคนที่มีอายุย่างเข้าปีที่แปด ต้องเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาจนกว่าจะมีอายุย่างเข้าปีที่สิบห้า เว้นแต่เป็นผู้สอบได้ชั้นประถมศึกษาปีที่หก ตามหลักสูตรประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ หรือตามหลักสูตรอื่นที่รัฐมนตรีเห็นว่าเทียบเท่า (กฤษฎีกา สาธิต 2521:206) ฉะนั้นครูควรสอนโดยเน้นให้เด็กมีทักษะทางการเขียนและอ่านหนังสือได้ เพื่อให้เด็กสามารถอ่านหนังสือได้ เมื่อสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา เพราะถ้าเด็กไม่ต้องการเรียนต่อ หรือเรียนต่อไม่ได้ด้วยเหตุใดก็ตาม ความรู้ที่ได้รับ เช่น การเขียนและอ่านหนังสือได้ จะช่วยให้ดำรงชีวิตได้ตามควรแก่วัยและอัธยาศัย ในปัจจุบันนี้ได้มีโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของชาติ เช่น โครงการพัฒนากิจการรมสตรี เด็ก และเยาวชน โครงการพัฒนากลุ่มอาชีพ โครงการอาสาพัฒนาชนบท เป็นต้น (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2514:255) ซึ่งโครงการต่าง ๆ เหล่านี้ โดยเฉพาะกลุ่มอาชีพทางด้านเกษตรกรรม จะมีหนังสือคู่มือแจก เช่น คู่มือการปลูกถั่ว ปลูกข้าวโพด การกำจัดศัตรูพืช การบำรุงรักษา การเพิ่มผลผลิต ฯลฯ หนังสือเหล่านี้ล้วนมีประโยชน์ทั้งสิ้น แต่ถ้าเยาวชนหรือผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาแล้วนั้น ไม่สามารถที่จะอ่านหนังสือได้แล้ว โครงการต่าง ๆ ที่จัดขึ้นและหนังสือที่แจกให้ก็จะไม่มีประโยชน์เลย

เนื่องจากรายงานการวิจัยประสิทธิภาพโรงเรียนประถมศึกษา เรื่องความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2518:46-49) พบว่าโรงเรียนประถมศึกษา มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาดำ ครูที่มีวุฒิสูงมีจำนวนน้อย และครูที่วุฒิต่ำมีจำนวนมาก จำนวนนักเรียนต่อครูมีอัตราส่วนสูง นอกจากนั้นอุปกรณ์การเรียนการสอนมีน้อย และได้รับค่าใช้จ่ายดำเนินการต่อหัวต่ำ รวมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก็ต่ำด้วย เช่น นักเรียนอ่านหนังสือไม่ได้ หรือบางคนอ่านได้แต่ไม่เข้าใจว่ากำลังอ่านอะไร โดยเฉพาะโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนี้มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาดำกว่าภาคอื่น ๆ ดังนั้นครูควรหาวิธีการสอนที่ทำให้นักเรียนรักการอ่านและสามารถเข้าใจเรื่องทีอ่านได้เป็นอย่างดี มาโนชญ์ เขียวชาญ (2526:12-14) ได้กล่าวถึงการจูงใจนักเรียนในหนังสือ การเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ว่า ครูสามารถช่วยและส่งเสริมการเรียน การอ่าน การทำความเข้าใจในวิชาต่าง ๆ ได้ โดยการใช้แรงจูงใจเป็น

องค์ประกอบที่นำไปใช้กับนักเรียนในห้องเรียนได้ เช่น ให้นักเรียนทำโครงการ รายงาน ชุดให้ฟัง ตามที่เขามีความนิยมในเรื่องเหล่านั้น เช่น ความใจบุญ ลัทธิศาสนา ฯลฯ ให้นักเรียนอ่านข้อความที่เป็นอุดมคติที่สำคัญ ๆ ซึ่งจะนำมาอภิปรายกัน เป็นต้น ครูควรมอบหมายให้นักเรียนอ่านหนังสือนอกเวลาตามที่นักเรียนส่วนใหญ่สนใจ ให้การยกย่องผลงานของนักเรียนไม่ว่าจะเป็นผลงานที่สำคัญหรือไม่ก็ตาม เช่น อ่านผลงานการเขียนของนักเรียนที่ดี ๆ ให้นักเรียนทั้งชั้นฟังในบางครั้งขณะที่สอน และในขณะที่สอนควรทำให้การเรียนนั้นสนุกสนาน เช่น เล่นเกมส์ง่าย ๆ ประกอบบทเรียน วิธีการเหล่านี้จะให้นักเรียนรักการเรียนและมีผลการเรียนดี

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าครูมีบทบาทและอิทธิพลต่อนักเรียน ฉะนั้นครูควรจะทำหน้าที่ในการสอนให้แก่นักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนถึง เสริมและสร้างนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็กนักเรียน นอกจากนี้ครูกับผู้บริหารของโรงเรียนควรมีความสัมพันธ์กันโดยตรง เพื่อช่วยกันปรับปรุงตัวเด็กในด้านการเรียนให้ดีขึ้น ครูและผู้บริหารควรร่วมมือกันสนใจในด้านการเรียนและความต้องการของเด็ก และช่วยกันปลูกฝังนิสัยรักการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง แนะนำหนังสือที่ดีให้เด็กอ่าน และแนะนำแหล่งที่เด็กสามารถใช้เป็นสถานที่ศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถ้าครูและผู้บริหารสามารถแนะนำและปลูกฝังให้แก่เด็กได้ เด็กไทยทุก ๆ คนก็จะเป็นอนาคตของชาติที่ดี ปัญหาด้านการไม่รู้หนังสือและปัญหาสังคมก็จะหมดสิ้นไปในที่สุด

บทบาทของห้องสมุดโรงเรียน

ห้องสมุดคือสถานที่รวบรวมวัสดุสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับวิทยาการต่าง ๆ ได้แก่หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งวัสดุไม่ตีพิมพ์ อันหมายถึงโสตทัศนวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งห้องสมุดจะจัดรวบรวมสิ่งดังกล่าวนี้ไว้อย่างมีระเบียบ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้ามาใช้ศึกษาค้นคว้าได้อย่างสะดวกและถูกต้อง โดยมีบรรณารักษ์ทำหน้าที่ให้บริการ ในปัจจุบันห้องสมุดมีความสำคัญต่อการศึกษามาก เป็นแหล่งที่ให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ห้องสมุดยังช่วยให้ผู้ใช้มีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ

ประโยชน์ของห้องสมุด (ฉวีลักษณ์ มุขะภาณุจน 2523:19-20) มีดังนี้

1. ห้องสมุดช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2. ห้องสมุดช่วยให้นักเรียนสามารถศึกษาหาความรู้ที่เรียนจากชั้นเรียน และนอกเหนือไปจากชั้นเรียนได้
3. ห้องสมุดช่วยให้ครูค้นหาอุปกรณ์ในการเรียนการสอนได้
4. ห้องสมุดช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้กว้างขวาง จากการได้พบได้เห็นและได้อ่าน
5. ห้องสมุดช่วยให้นักเรียนได้ใช้เวลาว่างอย่างมีประโยชน์

บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมีบทบาทต่อการปลูกฝัง สร้างนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็กนักเรียนได้ บรรณารักษ์ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านตามความสนใจของเด็ก หรือตามที่บรรณารักษ์เห็นว่าเหมาะสมกับระดับวัยของเด็ก มีกิจกรรมหลายอย่างที่บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนสามารถจัดทำได้ เช่น

- การเล่านิทาน (Story-telling)
- การเล่าเรื่องหนังสือ (Book Talks)
- การวิจารณ์หนังสือ (Book Review)
- การจัดนิทรรศการหนังสือ (Display)
- การแสดงหุ่น (Puppet Show)
- การเล่นเกมและการทายปัญหาต่าง ๆ จากหนังสือ

กิจกรรมเหล่านี้* สามารถกระตุ้นและส่งเสริมให้เด็กรักการอ่านได้ ตลอดจนทำให้เด็กรักการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง และใช้ห้องสมุดเป็นสถานที่ศึกษาตลอดชีวิตได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่าปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น มีอิทธิพลต่อการอ่านและการสร้างนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็ก ฉะนั้นบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครอง ครู บรรณารักษ์ นักหนังสือพิมพ์ ผู้จัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ ควรตระหนักถึงหน้าที่และบทบาทในการปลูกฝังและส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็กและให้เด็กรู้จักการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตลอดชีวิต

* ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ข หน้า 107-130.